

Сергій Жила — теріолог, природоохоронець, краєзнавець

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Serhiy Zhyla, a mammalogist, conservationist, and local historian. — An essay about S. Zhyla, researcher of the nature of Central Polissia, an expert in the ecology of game animals — carnivores, ungulates, and other groups of mammals. He pays great attention to such aspects of research as ecological features, population dynamics, relationships with other groups (in particular in the system ‘predator–victim’), tasks and opportunities for practical protection. In addition, the researcher has organized a number of seminars and conferences, including four theriological schools (in 1997, 2000, 2009, and 2018) and eight field schools and seminars on the study of large carnivorous mammals. He also conducts an extensive local history work, publishes popular science materials, gives interviews, educates children in the eco-club ‘Lynx’ and organizes mobile photo exhibitions.

Біографічні деталі

Сергій Миколайович Жила — український зоолог, еколог, природоохоронець і краєзнавець. Народився 9 серпня 1959 р. в с. Припутні Ічнянського району Чернігівської обл. У 1982 р. закінчив Українську сільськогосподарську академію, де одним з учителів був відомий лісознавець Альберт Вербин. Після закінчення навчання працював у Біловодському, Міловському та Марківському районах Луганщини в галузі лісознавства та мисливствознавства. З 31.03.1986 і до виходу на пенсію працював у Поліському природному заповіднику (ППЗ), у науковому відділі.

Після завершення IV Теріологічної школи, що проходила в ППЗ восени 1997 р., був переведений у старші наукові співробітники. З березня 2000 до 2019 рр. — директор Поліського природного заповідника. 2019 р. вийшов на пенсію. З 2019 р. працює в науковому відділі Чорнобильського біосферного заповідника (сmt Іванків). Веде моніторинг ссавців, зокрема великих хижих, бобрів та копитних.

Рис. 1. Сергій Миколайович Жила на семінарі в Міжрічниському РЛП, присвяченому Дню водно-болотних угідь, на якому детально розглядалася ідея створення асоціації ПЗФ Полісся. 1.02.2015. Фото автора.

Ключові доробки в галузі теріології

Сергій Жила — фахівець передовсім у екології й моніторингу популяцій великих видів птахів і ссавців — сов та яструбиних птахів, тетеруків та глухарів, вовків, рисей, ведмедів, а також різноманітних копитних, насамперед лосів, сарн та свиней. Останніми роками, працюючи в Чорнобильському біосферному заповіднику, також веде моніторинг інших видів копитних — копей, оленів, здичавілих корів, проте так само веде дослідження хижих.

Одним з найвідоміших циклів його досліджень є вивчення популяції вовків Центрального Полісся, за підсумками чого була підготовлена дисертація та видана монографія: «Вовк в Поліському природному заповіднику і його околицях: моніторинг, просторова структура, екологія, менеджмент» (Жила 2009). Ключові доробки щодо екології вовків відбито в серії публікацій 1999–2009 рр. у низці провідних видань і тематичних збірників наукових праць (зокрема: Жила 1999а, 1999с, 2001, 2009).

Важливими є й дослідження взаємин вовків із бродячими псами (Жила 2006а) та з дикими копитними і домашньою худобою (Жила 2006б). Подібні дослідження проведено і щодо рисі, проте з більшою увагою до моніторингу і проблем охорони (Жила 1999б, 2002, 2012, 2021).

Сергій Миколайович — активний учасник багатьох конференцій УТТ, член Ради Теріологічної школи, організатор 4 теріологічних шкіл-семініварів на базі Поліського заповідника у 1997, 2000, 2009, 2018 рр. Такими були: • IV Теріюшкола «Ссавці у Червоній книзі», 20–26.10.1997; • VII Теріюшкола «Великі хижі ссавці України та прилеглих країн», 15–17.12.2000 (матеріали школи видано 2001 р. окремим випуском *Novitates Theriologicae*); • XVI Теріюшкола «Динаміка популяцій та хижацтво», 26–31.10.2009; • 25 Теріюшкола «Фауна в умовах глобальних змін довкілля», присвячена 50-річчю ППЗ, 25–28.09.2018. Звіти про ці школи опубліковано у журналах *Вісник зоології*, *Novitates Theriologicae* та *Theriologia Ukrainica* (огляд звітів: Загороднюк & Очеретна 2019). Окрім цього, Сергієм Миколайовичем спільно з В. Тищенком, А. Сагайдаком та І. Загороднюком організовано та проведено серію з восьми семінарів щодо моніторингу популяцій великих хижих ссавців.

Сергій Жила є автором понад 60 наукових та науково-популярних статей. Профіль дослідника в Google Scholar включає 18 праць, що мають 237 цитувань, $h = 5$.

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LIURBFoAAAAJ>

Рис. 2. Жила з рисеням Гапочка, яке було згодом випущене в природу з радіонашийником і за яким вівся тривалий моніторинг. Фото автора. 1998 р.

Рис. 3. Сергій Жила на екскурсії на Теріошколі 2009 р. разом з теріологом з Одещини Миколою Роженком, також фахівцем з вивчення великих хижих і директором НПП Нижньодністровський. Фото з архіву М. Роженка. 29 жовтня 2009 р.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Багато уваги, окрім досліджень ссавців, приділяє й птахам, у т. ч. хижим — яструбовим і совам. Вивчає їхні гніздування і поживу.

Сергій Миколайович цікавиться історією Полісся, звичаями й побутом поліщуків. Це знайшло своє відбиття в низці книжок, серед яких — «Слідами княгині Ольги по Землі Дерев». Сергієм Миколайовичем створено кілька музейних експозицій у межах садиби ППЗ та навколо неї, у тому числі: Сад каміння, Музей «Древлянське село», Етнотур «Слідами княгині Ольги». Протягом 2000–2020 рр. провів сотні екскурсій та лекцій на природі та у створених них музейних експозиціях, зокрема стосовно історії древлян.

Завдяки С. Жилі в ППЗ у різні роки протягом 1993–2003 рр. проходили польові навчальні практики студенти Києво-Могилянської академії, Української сільськогосподарської академії (нині НУБіП), Міжнародного Соломонова університету. У програмі практик завжди було місце для краєзнавчих екскурсій та участі студентів у фолк-дійствах на кшталт «Ніч Купали».

Як популяризатор науки багато дописує у науково-популярних виданнях, зокрема у газеті «Полювання і риболовля» (<https://hunt-fish.com.ua>) — статті про вовків, шакалів, лосів, зайців, видр, про мисливську політику. Із середини 1990-х років веде екоклуб «Рись» для місцевих школярів; як досвідчений фотограф регулярно практикує пересувні фотовиставки про природу рідного краю, на яких представлені оригінальні світлини.

Про дослідника була не одна публікація. Наприклад, є стаття 2015 р. в газеті ВРУ «Голос України» (9.01.2015; <http://www.golos.com.ua/article/3370>); нарис про С. Жилу автор підготував до Вікіпедії (30.12.2017).

Література

- Жила, С. М. 1999a. Сучасний стан популяції вовка в Українському Поліссі. *Вестник зоології*, № 4–5: 115–117.
- Жила, С. М. 1999 b. Рись (*Felis lynx*) в Українському Поліссі. *Вивчення біорізноманіття та охорони заповідних територій Полісся. Випуск 1*. Житомир, 93–100.
- Жила, С. М. 1999c. Вовки Українського Полісся: динаміка чисельності та деякі питання моніторингу. *Вивчення біорізноманіття та охорони заповідних територій Полісся. Випуск 1*. Житомир, 106–114.

- Жила, С. М. 2001. Вовк Центрального Полісся: екологія, моніторинг, менеджмент (методика проведення польових робіт). *Novitates Theriologicae*, 4: 21–33. <https://bit.ly/3HDtoGd>
- Жила, С. 2002. Рись в Українському Поліссі: стан популяції та поширення. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна*, 30: 61–64.
- Жила, С. 2006. Вовки і дикі собаки: порівняльна екологія, поведінка, менеджмент. *В кн.: Загороднюк, І. (ред.). Фауна в антропогенному середовищі*. Луганськ, 75–80. (Серія: Праці Теріологічної Школи; Вип. 8).
- Жила, С. 2006. Вовк, дикі копитні та велика рогата худоба на півночі Житомирщини: вибірковість хижацтва. *В кн.: Загороднюк, І. (ред.). Фауна в антропогенному середовищі*. Луганськ, 160–164. (Серія: Праці Теріологічної Школи, Вип. 8).
- Жила, С. М. 2009. *Вовк в Поліському природному заповіднику і його околицях: моніторинг, просторова структура, екологія, менеджмент*. Поліський природний заповідник. Селезівка, 1–190.
- Жила, С. 2012. Поліська популяція рисі (*Lynx lynx*) в Україні та план дій щодо її збереження. *Праці Теріологічної Школи*, 11: 98–112. <http://doi.org/10.15407/ptt2012.11.098>
- Жила, С. 2021. Рись (*Lynx lynx*) в Українському Поліссі: стан популяції та питання охорони. *Theriologia Ukrainica*, 21: 91–108. <http://doi.org/10.15407/TU2108>
- Загороднюк, І., К. Очеретна. 2019. Теріологічні школи та публікації про них. *Theriologia Ukrainica*, 18: 166–168.

ЗАГОРДНЮК, І. СЕРГІЙ ЖИЛА — теріолог, природоохоронець, красзнавець. — Нарис про дослідника природи Центрального Полісся, знавця екології мисливських звірів — хижих, копитних та інших груп ссавців. Дослідник значну увагу приділяє таким аспектам досліджень, як особливості екології, динаміка популяцій, взаємини з іншими групами (зокрема в системі «хижак–жертва»), завдання і можливості практичної охорони. Окрім того, дослідник є організатором низки семінарів і конференцій, зокрема 4 теріологічних шкіл (1997, 2000, 2009, 2018 рр.) та 8 польових шкіл і семінарів з вивчення великих хижих ссавців, веде величезну красзнавчу роботу, дописуючи в науково-популярні видання, даючи інтерв'ю, організуючи дітей в еко клуб «Рись» та проводячи пересувні фотовиставки.